

Starterskit Wasbaar Incontinentie- materiaal

Voor zorgmedewerkers die aan de slag willen met een pilot met wasbaar incontinentiemateriaal.

Inhoud

1. Inleiding >
2. Factsheet >
3. Wat is wasbaar incontinentiemateriaal? >
4. Johan vertelt >
5. Procesplaat >
6. De start van de pilot >
7. De starterskit >
8. De middelen uit de starterskit toegelicht >

1. Inleiding

Waarom wasbaar incontinentiemateriaal?

Incontinentiemateriaal is een onmisbaar onderdeel van de dagelijkse zorg. Tegelijkertijd heeft het een grote impact op het milieu. In de zorg vormt incontinentiemateriaal een aanzienlijk deel van het restafval. In sommige zorginstellingen kan dit oplopen tot bijna de helft van de totale afvalstroom. Jaarlijks gaat het in Nederland om tienduizenden tonnen incontinentiemateriaal. Dit afval wordt vrijwel altijd verbrand, wat zorgt voor een grote CO₂-uitstoot.

Daarnaast gebruiken cliënten die incontinentiemateriaal nodig hebben vaak grote hoeveelheden wegwerpmateriaal. Gemiddeld gaat het om meer dan **1.000 stuks per persoon per jaar**.

Steeds meer zorgorganisaties onderzoeken daarom een alternatief: **wasbaar incontinentiemateriaal**. Deze herbruikbare producten kunnen meerdere keren worden gebruikt en hebben een veel lagere impact op het milieu.

Pilots laten zien dat het gebruik van wegwerpmateriaal hierdoor sterk kan afnemen.

De provincie Utrecht stimuleert de beweging naar een **circulaire en duurzamere zorgsector**. Om zorgorganisaties te helpen hiermee te experimenteren, is deze starterskit ontwikkeld.

Wat is het doel van deze starterskit?

Deze toolkit is bedoeld voor zorgteams die willen beginnen met een pilot met wasbaar incontinentiemateriaal. Hij biedt praktische handvatten om klein te starten, ervaringen op te doen en samen te ontdekken of deze oplossing past bij de cliënten en bij de dagelijkse zorgpraktijk.

2. Factsheet

50%

In de langdurige zorg bestaat meer dan de helft van alle afval uit incontinentiemateriaal.

65%

Over de volledige levensduur is wasbaar incontinentiemateriaal 65% minder belastend voor het milieu dan de wegwerpvariant.

De productie van wasbaar incontinentiemateriaal kost zes keer minder energie dan wegwerpmateriaal.

CO₂

De zorgsector is verantwoordelijk voor 7 tot 8 procent van de CO₂-uitstoot in Nederland.

1.250
PER JAAR

Een cliënt in de gehandicaptenzorg gebruikt gemiddeld 1.250 stuks wegwerpmateriaal per jaar. Pilots laten zien dat dit teruggebracht kan worden naar 12 tot 15 wasbare broeken.

In de ouderenzorg alleen al gaat het om 52.000 ton incontinentieafval per jaar.

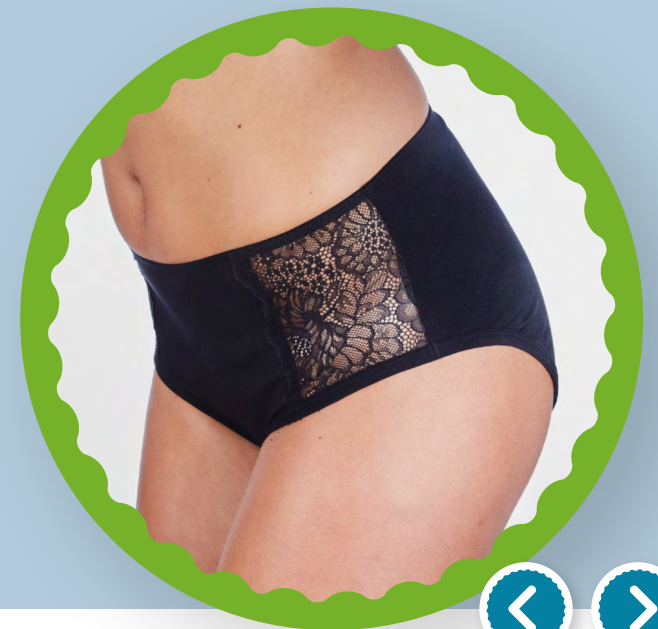

3. Wat is wasbaar incontinentiemateriaal?

Wasbaar incontinentiemateriaal is herbruikbaar ondergoed dat gewassen en opnieuw gebruikt kan worden. Het lijkt op gewoon ondergoed en is verkrijgbaar in verschillende vormen, zoals losse inleggers of volledige broeken met een hogere absorberende capaciteit.

De materialen bestaan vaak uit katoen, bamboe of een combinatie van natuurlijke vezels en synthetise vezels zoals PUL (gelamineerd polyester) dat geen vocht doorlaat. Deze lagen nemen urine op en helpen de huid droog te houden. Na gebruik wordt het materiaal verzameld, hygiënisch schoon gewassen en daarna opnieuw ingezet.

Wasbaar incontinentiemateriaal is geen vervanging voor alle situaties, maar kan voor sommige cliënten een fijn en duurzaam alternatief zijn voor wegwerpmateriaal.

3. Wat is wasbaar incontinentiemateriaal?

Voordelen voor de cliënt

- Het lijkt op gewoon ondergoed en voelt daardoor vaak waardiger en minder stigmatiserend.
- Het materiaal is meestal zacht en ademend, en wordt als comfortabel ervaren.
- Sommige cliënten ervaren minder huidirritatie doordat het materiaal beter ventileert.
- Het kan bijdragen aan een gevoel van eigenwaarde en kwaliteit van leven.

Voordelen voor de zorginstelling

- Minder wegwerpmateriaal betekent minder afval en lagere afvalverwerkingskosten.
- Het helpt zorgorganisaties bij het behalen van duurzaamheidsdoelen, zoals die uit de Green Deal Duurzame Zorg.
- In bepaalde situaties kan het aantal verschooningsmomenten afnemen, wat het werk voor zorgmedewerkers overzichtelijker maakt.

Belangrijk

De implementatie van wasbaar incontinentiemateriaal vraagt om goede voorbereiding: afspraken met de leverancier, budget voor de uitrol, was-infrastructuur. Deze starterskit is gericht op de dagelijkse uitvoering in een eerste pilot, nadat de randvoorwaarden op bestuurlijk niveau zijn ingevuld.

4. Johan vertelt

Johan Elbers, beleidsmedewerker duurzaamheid bij 's Heeren Loo startte een pilot met wasbaar incontinentiemateriaal

Bij 's Heeren Loo begon de pilot met wasbaar incontinentiemateriaal niet met een uitgebreid plan of een uitgewerkte businesscase. Het begon met één enthousiaste medewerker.

"Een collega kwam ermee naar me toe en zei: moeten we hier niet eens naar kijken? We produceren zóveel afval. Dat zette me aan het denken."

Johan besloot zich te verdiepen in de cijfers. Wat hij zag, schrok hem. Per cliënt worden jaarlijks honderden tot ruim duizend wegwerpproducten gebruikt. Op organisatieniveau loopt dat op tot enorme hoeveelheden afval. *"Toen ik die aantallen zag, dacht ik: dit kan toch niet de enige manier zijn waarop we dit doen."*

Toch begon de pilot klein. *"We zijn gewoon begonnen met één cliënt op één groep. Niet meteen een groot project, maar eerst kijken: werkt dit eigenlijk?"*

Die aanpak bleek belangrijk. In de praktijk bleek al snel dat wasbaar incontinentiemateriaal niet voor

iedereen geschikt is. Pasvorm, type incontinentie en dagelijkse routines spelen allemaal een rol. Soms werkt het goed, soms ook niet. *"Je moet het echt zien als een leerproces. Je probeert iets, kijkt wat er gebeurt en stuurt bij."*

Tegelijkertijd zag het team ook positieve effecten. Het materiaal lijkt meer op gewoon ondergoed dan op een luier, wat voor sommige cliënten een groot verschil maakt. *"Voor cliënten kan het echt bijdragen aan waardigheid. Dat hoor je ook terug van begeleiders."*

De pilot loopt nog steeds en er zijn nog veel vragen. Over logistiek, wassen, kosten en opschaling. *"Het is zeker geen kant-en-klare oplossing. Maar we leren elke stap weer iets bij. En als je ziet hoeveel afval hiermee potentieel bespaard kan worden, dan is het de moeite waard om het te blijven onderzoeken."*

Zijn advies voor zorgorganisaties die overwegen om te starten? *"Begin gewoon klein. Zoek een paar mensen die er enthousiast over zijn en probeer het uit. Je hoeft niet alles vooraf perfect te hebben geregeld."*

1. Besluit & voorbereiding

- ✓ Ambassadeur start initiatief
- ✓ Doelgroep + randvoorwaarden bepaald
- ✓ Businesscase (comfort/kosten/duurzaamheid)

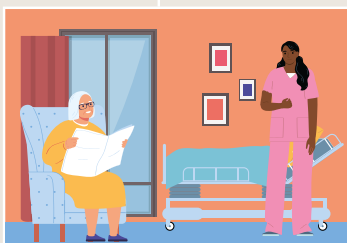

Belismoment

- ✓ Draagvlak & haalbaarheid?

2. Selectie cliënt

- ✓ Selectie geschikte cliënten met de cliëntenhulp
- ✓ Gesprek met cliënt & naasten
- ✓ Vrijwillige deelname

Belismoment

- ✓ Cliënt geschikt & akkoord?

3. Logistiek & inrichting

- ✓ Voorraad & sets geregeld
- ✓ Wasproces ingericht
- ✓ Hygiëne & opslag geborgd

Belismoment

- ✓ Logistiek werkbaar?

4. Start pilot

- ✓ Kick-off met het zorgpersoneel
- ✓ Start met kleine groep
- ✓ Weekplanning & afspraken volgen

Belismoment

- ✓ Werkt het in de praktijk?

5. Evaluatie & opschalen

- ✓ Feedback verzamelen
- ✓ Bijsturen (product / proces)
- ✓ Besluit opschalen

Belismoment

- ✓ Succesvol?

5. Praatplaat

6. De start van de pilot

De ambassadeur

Een pilot wasbaar incontinentiemateriaal staat of valt met enthousiasme op de werkvloer. Uit ervaringen van andere zorginstellingen weten we: als er iemand is die er écht voor gaat, die collega's meeneemt en vragen beantwoordt, dan slaagt een pilot. Die persoon noemen we de ambassadeur.

De ambassadeur is een zorgmedewerker die gemotiveerd is om de pilot te trekken. Dat hoeft geen leidinggevende te zijn; het gaat om iemand die gelooft in het idee en er energie in wil steken. Idealiter is het iemand die goed contact heeft met collega's én met cliënten, en die niet schrikt van een praktische uitdaging.

De ambassadeur is het centrale aanspreekpunt op de afdeling. Collega's weten bij wie ze terecht kunnen met vragen. Cliënten en hun naasten kennen een vertrouwd gezicht. En de leidinggevende heeft een vast contactpersoon voor de voortgang van de pilot.

Om die rol goed te kunnen vervullen, is het belangrijk dat de ambassadeur gefaciliteerd wordt. Dat betekent concreet: tijd in de agenda om de pilot te begeleiden, ruimte om vragen te beantwoorden en ervaringen te verzamelen, en de middelen uit deze starterskit om collega's te informeren en te enthousiasmeren.

De ambassadeur hoeft het niet alleen te doen. Het helpt om een buddy te zoeken, een collega die meedraait in de pilot en de ervaringen kan delen. Twee enthousiastelingen bereiken meer dan één.

7. De starterskit

De starterskit bestaat uit twee onderdelen: middelen voor de start van de pilot en middelen om te gebruiken tijdens de pilot. Hieronder volgt een overzicht, gevolgd door een korte toelichting per middel.

Voor de start

- Startpresentatie voor het team
- Factsheet
- Mini FAQ: veelgestelde vragen en antwoorden
- Weekplanning voor de pilotperiode
- Feedbackbord
- Pilotgroep samensteller: wie komt in aanmerking?
- Informatiekaart voor cliënten en naasten
- Trainingsmodule: gebruik van wasbaar incontinentiemateriaal
- Badge voor de ambassadeur

Tijdens de pilot

- Startchecklist: is alles klaar om te beginnen?
- Posters en ervaringsverhalen van cliënten en zorgmedewerkers
- Uitgebreid evaluatieformulier (halverwege en aan het einde)
- Successenkit: vier wat goed gaat
- Poster of sticker 'We zijn gestart!'
- Template voor de interne nieuwsbrief

8. De middelen *Voor de start*

Startpresentatie

Een presentatie van tien tot vijftien minuten voor het teamoverleg. Legt uit wat wasbaar incontinentiemateriaal is, waarom de organisatie er een pilot mee start, wat de pilot inhoudt en wat dat voor de dagelijkse werkzaamheden betekent. Het is belangrijk dat de presentatie gestart wordt met een open gesprek met collega's: welke zorgen leven er? Welke vragen hebben collega's? Dit middel helpt om bezwaren bespreekbaar te maken en vertrouwen op te bouwen voordat de pilot begint.

8. De middelen *Voor de start*

Veelgestelde vragen

Een overzicht van de meest gestelde vragen over wasbaar incontinentiemateriaal, met bijbehorende antwoorden. Handig om bij de hand te hebben tijdens een dienst, of om op de afdeling op te hangen.

Waarom doen we dit?

Voor sommige cliënten voelt wasbaar comfortabeler en waardiger. Daarnaast produceren we als zorg veel incontinentie-afval. We onderzoeken of het in specifieke situaties beter kan.

FACTS

- Incontinentiemateriaal vormt een grote afvalstroom in de zorg (in verpleeghuizen soms tot 50% van het afval)
- Green Deal-doelen sturen op minder restafval en meer hergebruik
- De belangrijkste reden in de pilot is comfort en geschiktheid voor specifieke cliënten, niet alleen duurzaamheid.

Werket wasbaar net zo goed als wegwerp?

Niet altijd. Dat hangt af van het product, de cliënt en de situatie. Daarom testen we klein en weten we zopuigend wie geschikt is.

1 We testen het alleen bij cliënten waar de kans groot is dat het goed past, en breiden later voor mogelijk uit.

Wat als het lekt?

Als er sprake is van lekkage, nemen we dat meteen aanpak. We evalueren direct wat er gebeurd is en kijken samen waar het dan kan liggen. First de maat goed? Is het absorptievermogen passend bij deze cliënt? Is het wasproces correct verlopen?

2 Op basis daarvan passen we iets aan. Dat kan betekenen dat we een andere maat of andere producten of dat we speciale maatregelen nemen. We proberen het zo goed mogelijk op te lossen.

Maar als er meerdere lekkages optreden zonder dat oorzaken zijn verbetering brengen, dan is dat een duidelijk signaal dat dit product op dit moment niet passend is voor deze cliënt en dan stoppen we.

Voor wie is wasbaar inco geschikt?

We testen het voor nu bij cliënten met lichte tot matige incontinentie en bij cliënten die rustig en stabiel zijn.

2 Natuurlijk bespreken we ook eerst samen met de cliënt en/of familie of de cliënt ervoor openstaat om het uit te proberen.

Wat als de cliënt het niet wil?

Dan stoppen we. Wasbaar incontinentiemateriaal is een proef en geen verplichting. Autonomie en comfort van de cliënt staan voorop.

Is het hygiënisch?

Ja, met het wasproces goed is ingericht.

2 Hygiëne hangt niet af van het feit dat iets wasbaar is, maar van de wasprocedure, de droging en de opslag. Daarom regelen we het wasproces voor we starten en houden we daarbij rekening met de richtlijnen.

Is het echt beter voor het milieu?

Ja. Wegwerpincontinentiemateriaal wordt vrijwel altijd als afval afgevoerd. De huidige manier van recycling zit op dit moment nog beperkt. Dat betekent dat grote hoeveelheden materiaal nu een keer geproduceerd zijn in de afvalstromen.

2 Het gebruik van producten kunnen, wanneer ze passend worden ingezet en erin wordt worden gebruikt, een aanzienlijke, hogere milieupact hebben. Dit is vooral vooral en er zijn minder nieuwe grondstoffen nodig.

Kost het meer tijd?

Nee, meestal niet. Het is juist bij goede zorginstellingen blijkt dat het verschonen met wasbaar incontinentiemateriaal vaak evenveel of soms zelfs minder tijd kost dan met wegwerp.

2 In de opstartfase wordt het wel wat extra aandacht wel moeten nemen om het product en goede instructies te geven over productiemateriaal en wasaan. Dat kost tijd, maar wordt extra tijd.

Als het eenmaal goed is ingevoerd, verscheidt de tijd die in de praktijk nauwelijks van wat je gewend bent.

Wat monitoren we tijdens de pilot?

1 We kijken wekelijks naar:
- Lekkage
- Comfort
- Autonomie
- Gebruik
- Waarde voor zorg
- Aantal wasverbruik
- Afval

2 Op basis van de evaluatie besleiden we steeds waar het gebruik en/of de focusrekenen geïmplementeerd kunnen worden.

8. De middelen *Voor de start*

Weekplanning

Een overzichtelijke weekplanning die helpt om de pilot gestructureerd te draaien. Wanneer wordt er gewisseld? Wanneer wordt er gewassen? Wanneer evalueert het team? De planning geeft houvast aan iedereen die bij de pilot betrokken is.

WEEKNUMMER

Weekplanning

PILOT WASBAAR INCONTINENTMATERIAAL

Maandag	check voorraad + wasroute
Dinsdag	
Woensdag	5-min check-in met collega's
Donderdag	
Vrijdag	feedbackbord invullen + 1 aanpassing kiezen
Zaterdag	
Zondag	

8. De middelen *Voor de start*

Feedbackbord

Een fysiek bord waar medewerkers en cliënten hun ervaringen kunnen delen. Laagdrempelig en effectief. Het bord maakt zichtbaar dat ervaringen er toe doen, en levert waardevolle informatie op voor de eindevaluatie.

Wasbaar inco in de praktijk

Afdeling _____
Week _____

Wat ging goed?

- ☐ Ondergoed verwisselen
- ☐ Geur
- ☐ Hygiëne
- ☐ Huid
- ☐ Voorraad
- ☐ Wassen

Opmerkingen _____

Wat heeft verbetering nodig?

- ☐ Ondergoed verwisselen
- ☐ Geur
- ☐ Hygiëne
- ☐ Huid
- ☐ Voorraad
- ☐ Wassen

Opmerkingen _____

8. De middelen *Voor de start*

Pilotgroep samensteller

Een werkblad dat helpt bij het selecteren van geschikte cliënten voor de pilot. Wasbaar incontinentiemateriaal is niet voor iedereen geschikt. Dit middel ondersteunt een zorgvuldige selectie, in overleg met bijvoorbeeld de incontinentieverpleegkundige.

Matchmaker-kaart

WIE PAST BIJ DE PILOT WASBAAR INCONTINENTIE MATERIAAL?

Ja, kansrijk om mee te starten

- Lichte tot matige urine-incontinentie
- Incontinentiepatroon is redelijk voorspelbaar
- Client is rustig of stabiel in gedrag
- Client staat open voor verandering
- Naasten zijn geïnformeerd en positief
- Huidconditie is stabiel

Misschien, mogelijk geschikt met extra aandacht

- Wisselende of onregelmatige incontinentie
- Af en toe onrustig
- Twijfelende of terughoudende naasten
- Huid is gevoelig maar niet kwetsbaar
- Onzekerheid over

Nee, niet geschikt om mee te starten

- Zware of fecale incontinentie
- Veel nachtelijke doortekproblemen
- Complexe wondzorg en huidproblemen
- Acute of instabiele zorgsituatie

8. De middelen *Voor de start*

Informatiekaart cliënten en naasten

Een heldere, begrijpelijke kaart voor cliënten en hun familie. Wat is wasbaar incontinentiemateriaal? Wat verandert er in de zorg? Wat als het niet bevalt? Zo is iedereen goed geïnformeerd en voelt men zich betrokken.

Wasbaar incontinentiemateriaal

WAT IS HET, HOE WERKT HET EN PAST HET BIJ U?

Hoe werkt het?

Testen

We testen welke onderbroek het beste bij u past en het lekkerste zit.

Wisselen

Aan het wisselen van de onderbroek verandert niets.

Wassen

De broek wordt gewassen op een vaste temperatuur. Dit gebeurt volgens hygiëneafspraken. Daarna wordt de broek goed gedroogd.

Gesprek

We bespreken regelmatig hoe het gaat. Is het comfortabel? Voelt u zich prettig?

Stoppen

Als het niet goed werkt, stoppen we. Dan zoeken we samen een andere oplossing.

Wasbaar incontinentiemateriaal

WAT IS HET, HOE WERKT HET EN PAST HET BIJ U?

Wat is het?

Wasbaar incontinentiemateriaal is zacht ondergoed met een ingebouwde, absorberende laag die urine opvangt. Na gebruik wordt het professioneel gewassen en kunt u het opnieuw dragen.

Waarom wasbaar incontinentiemateriaal?

Wasbaar incontinentiemateriaal:

Voelt vaak meer als gewoon ondergoed en is vaak comfortabeler.

Zorgt voor minder afval.

Comfort & waardigheid

Voelt als gewoon ondergoed.

Minder afval

We gebruiken minder wegwerpmateriaal.

Samen testen

Het is een proef. U beslist mee.

8. De middelen *Voor de start*

Ambassadeursbadge

De ambassadeursbadge is een badge die de ambassadeur tijdens de pilot draagt. De badge maakt de ambassadeur herkenbaar voor collega's en cliënten.

8. De middelen *Tijdens de pilot*

Startchecklist

Vink samen met het team af of alles klaar is voor de start: zijn de cliënten geselecteerd? Is het materiaal aanwezig? Is het team getraind? Zijn er afspraken over de waslogistiek? Pas als alles staat, kan de pilot beginnen.

Checklist

KLAAR OM TE STARTEN MET WASBAAR INCONTINENTIEMATERIAAL?

1. Cliënten geselecteerd?

- ☐ We starten met een klein aantal patiënten
- ☐ De cliënten vallen in de groene of oranje categorie van de selectiekaart
- ☐ Naasten zijn geïnformeerd (indien van toepassing)
- ☐ De cliënt weet dat stoppen altijd mogelijk is

2. Genoeg voorraad?

- ☐ We hebben voldoende broeken per cliënt (minimaal XX stuks)
- ☐ Er is een duidelijke plek waar schone voorraad ligt
- ☐ Er is een vaste plek voor gebruikte broeken

3. Wasproces afgestemd?

- ☐ We weten waar de was naartoe gaat
- ☐ Temperatuur en wasinstructie zijn afgesproken
- ☐ Droogproces is duidelijk
- ☐ Een persoon is aanspreekpunt bij vragen over de was

4. Fallback afgesproken?

- ☐ Er is één aanspreekpunt (de ambassadeur)
- ☐ We hebben afgesproken wanneer we tijdelijk teruggaan naar wegwerp
- ☐ Iedereen weet dat stoppen mag

5. Evaluatiemoment gepland?

- ☐ De feedbackkaart hangt klaar
- ☐ Wekelijks feedbackmoment ingepland

The logo for Wasbaar INCO, featuring a stylized blue and white graphic of a person sitting on a toilet, surrounded by the text 'wasbaar INCO' in a circular arrangement.

The logo for Wasbaar INCO, featuring a stylized blue and white graphic of a person sitting on a toilet, surrounded by the text 'wasbaar INCO' in a circular arrangement.

Two circular navigation arrows, one pointing left and one pointing right, located at the bottom right of the page.

8. De middelen *Tijdens de pilot*

Posters en ervaringsverhalen

Cliënten en collega's die goede ervaringen hebben gedeeld, worden uitgelicht op posters. De posters kunnen op de afdeling worden opgehangen. Korte verhalen kunnen worden gedeeld in een teamoverleg. Echte ervaringen van echte mensen motiveren.

8. De middelen *Tijdens de pilot*

Uitgebreid evaluatieformulier

Na de pilotperiode vult het team een evaluatieformulier in.
Hoe verliep de pilot? Wat ging goed? Wat kon beter? Welke effecten werden bij cliënten waargenomen? Deze informatie is waardevol voor de beslissing over opschaling.

8. De middelen *Tijdens de pilot*

Template interne nieuwsbrief

Een kant-en-klare nieuwsbriefformaat om over de pilot te communiceren binnen de organisatie. Vul de eigen ervaringen in, voeg een foto toe en deel het met collega's op andere afdelingen. Zo inspireert de pilot anderen.

